

ΔΥΝΑΜΕΙΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΣΥΝΟΧΗΣ

«**Η καλημέρα είναι του Θεού**», μάς έλεγαν οι γονείς μας και οι δάσκαλοί μας κάποτε στο Χωριό μας και τα παιδιά όλα μάθαιναν να λένε «καλημέρα» σε όποιον συναντούσαν στο δρόμο! Και εάν κάποιος δεν απαντούσε με προθυμία και ευγένεια στα παιδιά, τότε το χωριό τον χαρακτήριζε, «μαυρόψυχο»! **Ο χαιρετισμός στον δρόμο και η επικοινωνία δημιουργούσε συνθήκες «κοινότητας», χωρίς τις οποίες δεν ζει η ανθρώπινη ψυχή.** Ακόμη και σήμερα σε προηγμένους κοινωνικά λαούς ο χαιρετισμός, μεταξύ και αγνώστων ακόμη, δίνει την αίσθηση ότι ανήκεις σε ένα σύνολο που θέλεις να ανήκεις. Δεν είσαι ξένος σε ξένη χώρα.

Στις μεγαλουπόλεις είναι φυσικό ότι δεν περιμένουμε τέτοια φιλική προσέγγιση. Αλλά στη Γειτονιά μας, στο οικοδομικό τετράγωνο, που ζούμε χρόνια δίπλα-δίπλα ο ένας στον άλλο, να μην έχουμε καμιά επαφή; Κανένα κοινό ενδιαφέρον και ουδεμία σχέση, έστω και τυπική! Θαρρούμε ότι είναι έγκλημα κατά του εαυτού μας του ίδιου. **Συνιστά κοινωνική αυτοκτονία μας.** Γιατί απλούστατα αφανίζουμε την **ανθρώπινη πλευρά του «πολιτικού»-κοινωνικού χαρακτήρα μας** και γινόμαστε κάτι χειρότερο από το να μετέχουμε σε συνθήκες αγέλης. Χάθηκε ο ανθρώπινος χαρακτήρας, που επί χιλιάδες χρόνια ο homo sapiens δομήθηκε σταδιακά με τον συγχρωτισμό των ανθρώπων ως άνθρωποι. Χάθηκε μαζί και η ανθρώπινη κοινωνική συνοχή. **Χάθηκαν τα κοινά συναισθήματα και μας πλάκωσαν τα προβλήματα.** Το στρες, το άγχος, ο φόβος, η ανημποριά και η απελπισία. Γιατί χάσαμε τον διπλανό μας, από τον οποίο παίρναμε πάντα δύναμη. Χωρίς, τον οποίο δεν ζούμε και τώρα πια κατέστη ανταγωνιστής και αντίπαλος ή στην καλύτερη περίπτωση, αδιάφορος!!

Η ταύτιση με κοινούς στόχους, παραδόσεις, με ιδεατές παραστάσεις και κοινές αξίες έδωσαν μια θαυμάσια **ενότητα** και **προπαντός συνέχεια** στους Λαούς, οι οποίοι πέτυχαν αξιοθαύμαστα επιτεύγματα και έθεσαν τις βάσεις της ανθρωπότητας. **Ο Λαός μας είναι ένας από τους ελάχιστους αυτούς λαούς.** Πριν από τρεις χιλιάδες χρόνια στην ευρύτερη περιοχή μας, με πρωταγωνιστές τους Προγόνους μας, αναπτύχθηκαν σε ασύλληπτο βαθμό ανθρώπινα επιτεύγματα, τα οποία και σήμερα έχουν την αξία τους: **Γραφή, τέχνη, λογοτεχνία, φιλοσοφία, επιστήμες, θρησκείες, ακόμη και το χρήμα.** Εδώ και τριάντα χιλιάδες ή περισσότερα χρόνια, όπως μας διαβεβαιώνουν οι βιολόγοι, ο **γενετικός εξοπλισμός του ανθρώπου δεν έχει μεταβληθεί.** Ο εγκέφαλος και ο βαθμός ευφυΐας μας δεν διαφέρει από εκείνους των προγόνων μας που περιφέρονταν ως ορδές αγρίων. Έχουν αλλάξει ριζικά, μόνον: **οι κοινωνικές σχέσεις, που καθορίζουν το πως και για ποιο σκοπό χρησιμοποιούμε το μυαλό τους.**

Το **αίσθημα ενότητας** πέρασε από πολλά στάδια μέχρι σήμερα. Στο αρχικό στάδιο κυριαρχούσε ο **φόβος απέναντι σε εξωτερικούς κινδύνους**, που οδήγησε σε δεσμούς συμβίωσης για την επιβίωση. Ο συνδετικός ιστός, που δημιουργείται από φόβο διαρρηγνύεται, όταν αυτό που πρέπει να συγκρατήσει μεγαλώνει ακατάπαυστα. **Ο ιδιοτελής τρόπος σκέψης και δράσης κερδίζει έδαφος και εκτοπίζει το αίσθημα ενότητας.** Ο Πύργος της Βαβέλ συνιστά το σύμβολο μιας πρωτοφανούς ομαδικής ενέργειας αυτής της υφής. Οι συνήθειες κοινωνικοί δεσμοί καταλύονται και οι πολλοί αναζητούν τη σωτηρία στην ικανοποίηση ιδιωτικών συμφερόντων. Άλλοι πρόσμεναν την **ελπίδα** ανασύνθεσης της ενότητας στον ερχομό ενός **Προφήτη**, ο οποίος τελικά πρόσφερε μια **νέα αγάπη, χωρίς φραγμούς, που θα περιέκλειε όλους τους ανθρώπους, γυναίκες, άνδρες, γέρους, παιδιά, φτωχούς και πλούσιους, φίλους και εχθρούς.** Μέχρι σήμερα μετράμε δύο χιλιάδες χρόνια και κάθε έτος περνάει χωρίς να εκπληρωθεί αυτό το μεγάλο όραμα. **Η ιδέα, όμως, ενός ανθρώπινου κόσμου, που να διέπεται από την αγάπη προς τον πλησίον δεν εξέλιπε, γιατί πράγματι συνιστά εμμενή αξία.**

Ένας νέος **συνδετικός ιστός** αναζητήθηκε για να συγκρατήσει τη συνοχή διεσπαρμένων δυνάμεων της κοινωνίας, που λεγόταν «**πίστη στην πρόοδο και τον ανθρώπινο νου**».

Ο ανθρώπινος Λόγος. Επακολούθησε ο θρίαμβος των Επιστημών και της Τεχνολογίας. Ο άνθρωπος αποκαλύφθηκε ότι είναι ένα ον, όπως όλα τα άλλα. Η συμπεριφορά του καθορίζεται αναπότρεπτα από τις διασυνδέσεις που έχουν προγραμματισθεί στον εγκέφαλό του. Η πίστη στη θεϊκή πλάση, που ενώνει τους ανθρώπους έχει αναιρεθεί και μαζί της έχει διαρραγεί και ο συνδετικός ιστός που είχε καλλιεργηθεί επί χιλιάδες χρόνια. **Η απλή και γυμνή νόηση δεν έχει τη δύναμη να συνδέσει όλους τους ανθρώπους της Γης.** Ζούμε σε ένα κοινωνικό χάος, όχι από έλλειψη γνώσεων, που μας έχουν πλημμυρίσει, αλλά από έλλειψη κατανόησης και επίγνωσης της αξίας και σημασίας ενός κοινού αισθήματος ενότητας, που να κατευθύνει το σκέπτεσθαι, το συναισθάνεσθαι και το πράττειν των ανθρώπων.

Ο άνθρωπος μέσα στη μέθη να γίνει κυρίαρχος της φύσης και της ζωής, έπαψε να τρώει πια καρπούς από το «δένδρο της γνώσης». Αρχισε να το τεμαχίζει μέχρι την τελευταία ίνα του για να μάθει την αλήθεια! Η σκέψη του προσαρμόστηκε στην επιμεριστική ανάλυση, διάσπαση, εξειδίκευση και απομακρύνθηκε υπερβολικά από το όλο. Αρκέστηκε σε μια μάλλον απλή και τυχαία συνδυαστική και όχι σε μια αρμονική σύνθεση των μερών σε όλο. Πέτυχε θαύματα, αλλά έχασε, εν πολλοίς, τις ποιότητες που αναδύονται από το όλο. **Κοντολογίς έχασε το ...δένδρο, τον άνθρωπο!** Τον πελέκησε αντί να τον θαυμάσει, να τον ποτίσει και να το απαλλάξει από τα αναρριχώμενα φυτά. Δεν τήρησε το παράδειγμα της φύσης που είναι προφανές. **Κάθε ύπαρξη συνιστά σύνθεση μερών που αποδίδει ποιότητες που δεν έχουν τα μέρη από μόνα τους.**

Το ίδιο συμβαίνει και με το «δένδρο της ζωής». Το κομματιάσαμε σε επιμέρους στοιχεία. Αυτό συμβαίνει με τον κόσμο ολόκληρο, την κοινωνία, τον άνθρωπο. Φθάσαμε στα κύτταρα, τα γονίδια, τα μόρια και τα άτομα, χωρίς όμως αμφίδρομη προσπάθεια αρμονικής επαναδόμησης. Το Σύμπαν διαστέλλεται, τα πάντα ανταγωνίζονται αλληλα, η εξέλιξη ωθεί όλες τις μορφές της ζωής σε εκτροπή, σε μεγαλύτερη εξειδίκευση, δήθεν για λόγους ελευθερίας. Πιστέψαμε σε μια διασπαστική δύναμη που θεωρούμε ως πρόοδο αλλά με πολλές μισές αλήθειες. **Για την ύπαρξη των πάντων απαιτείται μια συμπληρωματική δύναμη, υπεύθυνη για τη συνοχή όλων και φυσικά και των ανθρώπων. Μια δύναμη συντονισμού ως δύναμη ύπαρξης.** Ακόμη και στο Σύμπαν, που διαστέλλεται συνεχώς δημιουργούνται νησίδες πύκνωσης¹. Οι πρόγονοί μας το είχαν ήδη εντοπίσει. Την ισορροπία αναζητούσαν πάντοτε μεταξύ «πύκνωσης» και «μάνωσης»(Αναξιμένης). Το αξίωμα του Ηράκλειτου: «**Η άνω και κάτω οδός**» για το σκόρπισμα και το μάζεμα της ύλης.

Τα ελάχιστα μόρια, τα **νουκλεοτίδια**, φορείς γενετικών πληροφοριών πρέπει να είναι αρκετά σταθερά για να κάνουν την ομαλή εξατομικευμένη διάπλαση και παράλληλα να είναι και τόσο ασταθή, ώστε να επιτρέπουν κατά καιρούς νέες μεταβολές των πληροφοριών, γιατί αλλιώς δεν θα υπήρχε εξέλιξη μορφών ζωής. Έτσι, εξωτερικά σχηματίσθηκε μία μεμβράνη που έχει δύο όψεις και διπλό ρόλο. Εσωτερικά παρέχει την απαιτούμενη ενότητα και ασφάλεια και εξωτερικά επικοινωνεί με το εξωτερικό περιβάλλον. **Δεν υπάρχει κανένας ζωντανός οργανισμός ο οποίος δεν διαθέτει εσωτερική ευρυθμία και εξωτερική ισορροπημένη επικοινωνία.** Η ζωή, διαρκώς αλλάζει, έχει συνέχεια και γράφει ιστορία. Ο θάνατος είναι ένα από τα επιμέρους στοιχεία της. **Οι ιστοί της ζωής συνιστούν το «δένδρο της ζωής» και οι οποίοι ανανεώνονται και διαιωνίζονται.**

Δυνάμεις συνοχής της ανθρώπινης Κοινωνίας: Οι μονοκύτταροι οργανισμοί αναπτύσσουν μια κυτταρική μεμβράνη, που έχει την τάση να έρχεται σε στενή αλληλεπίδραση με τη μεμβράνη άλλων οργανισμών παράγοντας συνδετική ουσία προσκόλλησης. Τα αγγεία

¹ Σύμφωνα με την επιστήμη το Σύμπαν ολόκληρο συνέχεται από τέσσερις δυνάμεις: τη βαρύτητα, την ηλεκτρομαγνητική δύναμη, την ισχυρά και ασθενή πυρηνική δύναμη.

όντα έρχονται κοντά λόγω των χημικών ουσιών που παράγουν, τις **φερομόνες**. Οι πολυκύτταροι οργανισμοί δέχονται στον εσωτερικό τους κόσμο όσες επιδράσεις μπορούν να αντέξουν λόγω προστασίας που εξασφαλίζουν τα διάφορα συστήματα που έχουν αναπτύξει τα γονίδιά μας. Ζούμε, όμως μέσα σε έναν διαρκώς μεταβαλλόμενο κόσμο. **Σοβαρότερη διαρκής απειλή είναι η μεταβλητότητα του ανθρώπινου κόσμου**. Οι άλλοι άνθρωποι, λόγω δραστηριοτήτων, επιθυμιών, απαιτήσεων και επιδράσεων μάζ προκαλούν τις περισσότερες και μεγαλύτερες δυσχέρειες. **Εάν δεν καταφέρουμε να ανακτήσουμε και διατηρήσουμε την εσωτερική μας τάξη μάζ καταλαμβάνει ο φόβος και το ανεξέλεγκτο στρες που τον συνοδεύει. Όταν ξαναβρούμε την εσωτερική αρμονία, νιώθουμε ευτυχείς.**

Τα βιώματα της πρώιμης παιδικής ηλικίας είναι χαραγμένα στον εγκέφαλο. Στον άνθρωπο η αποτύπωση αναβαθμίζεται σε **σχέση, δεσμό, και αξία**. Ο ισχυρότερος δεσμός πάντα είναι πάντα ο **δεσμός με τη μητέρα**. Ο πατέρας στη συνέχεια, όπως και τα αδέρφια και οι παππούδες και οι γιαγιάδες και οι συγγενείς και τα μέλη της κοινωνίας με κοινή κουλτούρα και ηθική.

Η **απόκτηση εξουσίας και πλούτου** ή αντίστοιχων συμβόλων εξουσίας θεωρείται σήμερα το βασικό είδος **συνδεδετικής κοινωνικής ουσίας**. Αποδείχτηκε, όμως, **δρόμος αδιέξοδος, γιατί αναπτύσσει τον ανταγωνισμό, τις έχθρες και τα μίσση**. Πάντοτε υπάρχουν μέλη της κοινωνίας, που βρίσκονται σε μειονεκτική θέση και επιδιώκουν την ανατροπή, την οποία φοβούνται οι κατέχοντες. Επίσης, ελάχιστοι αντιμετωπίζουν τον φόβο με την απόκτηση γνώσεων. Η κοινωνία μας είναι κατακλυσμένη από μια ανεξέλεγκτη **καταιγίδα πληροφοριών. «Η γνώση χάθηκε μέσα στις πληροφορίες και η σοφία χάθηκε μέσα στις γνώσεις»**. Οι πιο κρίσιμες, οικονομικής και τεχνικής φύσης, γνώσεις είναι κλειδαμπαρωμένες σε «τράπεζες», τις διαχειρίζονται «κλειστά κυκλώματα», ενώ τα ευρύτατα κοινωνικά στρώματα είναι ελλιπέστατα ενημερωμένα!!!

Η αλλοίωση έχει εμφιλοχωρήσει και στα **κοινωνικά δίκτυα**. Οι ομαδοποιήσεις γίνονται με βασικό κριτήριο το ατομικό συμφέρον των μελών της ομάδας και αγνοείται το **γενικό συμφέρον**, από το οποίο επηρεάζεται και το αποκλειστικό. Οι κλειστές ομαδοποιήσεις συσπειρώνουν τα μέλη τους, αλλά αναπτύσσουν την εχθρική αντιπαλότητα με τις άλλες ομάδες με συνέπεια να προκαλούνται **χαοτικές κοινωνικές καταστάσεις**.

Έχουμε βρει τον πιο σίγουρο δρόμο για να διακυβεύσουμε όλα εκείνα που συνιστούν την ανθρώπινή μας υπόσταση. Ζούμε σε ένα άλλο είδος ζούγκλας. Οι ειδικοί παιανίζουν το θριαμβικό εμβατήριο και η διασπασμένη κοινωνία βαδίζει προς έναν **δρόμο ανταγωνισμού**, χωρίς προηγούμενο, με πορεία προς τα μίσση, τον φόβο και τη δυστυχία των μελών της. Αυτή την πορεία την ονομάζουμε **«πρόοδο»** λόγω υπερπαραγωγής αγαθών και πλούτου, αλλά όντως ζούμε σε μια πραγματικότητα, όπου ισχύει: το **«όλοι εναντίον όλων»**. Η παλαιά στρατηγική της **φυσικής επιλογής** στο μεγαλείο της. Από τον Κάρολο Δαρβίνο είχε υιοθετηθεί η αντίληψη ότι ο ανταγωνισμός συνιστά την **καθοριστική κινητήρια δύναμη** για περαιτέρω εξέλιξη όλων των μορφών ζωής. Το στρες και ο φόβος προκαλεί μια πίεση επιλογής, που επιτρέπει μόνον στα δυνατότερα και τα καλύτερα προσαρμοσμένα άτομα ενός είδους να επιβιώσουν.

Η **επιστήμη της βιολογίας του 21 αιώνα**, ευτυχώς, έχει φέρει απέναντι στην τόσο εκτενώς διεγερμένη διασπαστική δύναμη του ανταγωνισμού μια συμπληρωματική δύναμη, που είναι υπεύθυνη για τη συνοχή κάθε ζωντανού οργανισμού. Τη **συναισθηματική εγγύτητα** (συναισθηματική νοημοσύνη), την οποία και ο ίδιος ο Δαρβίνος είχε διαιθανθεί. Η δύναμη αυτή αναδύεται από την **αριστοποίηση της αλτρουιστικής, συντροφικής συμπεριφοράς**. Συνιστά τη **σεξουαλική επιλογή**, που ενώνει το ζευγάρι των ανθρώπων. Ο καθένας

επιλέγει το ταίρι του και με στοιχεία ομορφιάς, γλυκύτητας, τρυφερότητας και αμοιβαίας αγάπης. Ήτοι ξαναβρέθηκε αυτό το βίωμα που είχε μέσα του ο Οδυσσέας, ο οποίος αγαπούσε την Ιθάκη του και την Πηνελόπη του. Όπου σταματούσε και κινδύνευε να πέσει σε πειρασμό να μένει εκεί ξυπνούσε, και πάλι μέσα του το παλιό αίσθημα και τον πίεζε να ξαναγυρίσει σπίτι του. Όταν έφτασε εκεί βίωσε όλα όσα μπορούσε να δει και να βιώσει ένας θνητός και είχε αποκτήσει μια επίγνωση που τον έκανε να ξεχνάει όλες τις ταλαιπωρίες του ταξιδιού. Ο Όμηρος έβαλε τότε την Παλλάδα Αθηνά (**Θεά της Σοφίας**) αυτοπροσώπως να τού ψιθυρίσει στο αυτί: « **Και στο μέλλον να έχεις πάντα ειρήνη**»!!

Τα κύτταρα ενός πολυκύτταρου οργανισμού, όπως και η ανθρώπινη κοινωνία, λειτουργούν, εν πολλοίς, με τον ίδιο τρόπο. Μια ανώτερη μορφή ζωής αναδύεται, εντελώς διαφορετική από τις εσωτερικές διεργασίες των μεμονωμένων κυττάρων. Τέτοιες αναδύσεις είναι: **ο πολιτισμός, το πνεύμα, η συλλογική μνήμη και συνείδηση, η ΑΓΑΠΗ**, ακόμη και το πιο απίθανο φαινόμενο, **η ζωή η ίδια**. Ζούμε μέσα σε έναν Κόσμο, όπου όλα δεν είναι, όπως θα έπρεπε να είναι. **Αυτός, όμως, είναι ο μοναδικός κόσμος που έχουμε**. Οι άνθρωποι έφτιαζαν έτσι τον κόσμο και πρώτα εμείς πρέπει να αλλάξουμε, εάν θέλουμε κάτι καλύτερο. **Και μπορούμε να αλλάξουμε μόνον αλλάζοντας τον τρόπο αλληλεπίδρασης με τους συνανθρώπους μας**.

Δεν είναι δυνατόν να πετύχει ο άνθρωπος κάτι μη ανθρώπινο. Κάτι που δεν είναι, δηλαδή, μέσα στα όριά του. Η αντιπαλότητα, η ανταγωνιστικότητα, ο φόβος, τα μίσση και τόσα άλλα χαρακτηριστικά ανήκουν στη φύση του ανθρώπου, γιατί αναδύονται από εγγενείς ανάγκες του. **Αυτά τον διατηρούν στη ζωή**. Είναι δυνατόν να ζήσει άνθρωπος χωρίς να έχει επίγνωσή του φόβου, τη θλίψη, την όρεξη τού νέου, την επιτυχία για ευτυχία; ασφαλώς όχι. Αρκεί μόνον να τα ελέγχει και να τα διατηρεί **στο κρίσιμο εκείνο σημείο** που του δίνουν δύναμη, πείσμα και θάρρος για ενέργεια και δράση. Να μείνουν, δηλαδή, στα ανθρώπινα μέτρα. **Η ευγενής άμιλλα είναι η ψυχή της προόδου**. Ο **αθέμιτος ανταγωνισμός** είναι καταστροφικός, γιατί συνιστά υπερβολή. Και κάθε υπερβολή είναι κάκιστη και βλαβερή και επικίνδυνη. Και η απόλυτη ισότητα, η απόλυτη ελευθερία χωρίς αδελφосύνη που αποδέχεται σε ανθρώπινο βαθμό την πραότητα καταλύουν την κοινωνία. Μόνον οι σοφοί, οι άγιοι και ο Θεός δεν αντιμετωπίζουν προβλήματα και διλήμματα. Αλλά στην εποχή μας δεν ευδοκimούν ούτε οι σοφοί ούτε οι άγιοι. Ελάχιστοι φιλόσοφοι έχουν απομείνει.

Μπορούμε όμως να δημιουργήσουμε ανθρώπινες συνθήκες με τη διεύρυνση της θαλπωρής και ασφάλειας που νιώθει το νεογέννητο στην αγκαλιά της μάνας του. Να αναπτύξουμε συνθήκες τέτοιες, όπου ο καθένας να νιώθει ότι ανήκει σε ένα σύνολο στο οποίο θέλει και εκείνο τον θέλει ως μέλος του. **Αυτό είναι ανθρωπίνως εφικτό**. Υπάρχουν λαοί που το έχουν πετύχει και μάλιστα θαυματοουργούν στο παγκόσμιο σκηνικό και όχι πάντα λόγω μεγέθους, αλλά ανθρώπινης ποιότητας, που επιτυγχάνεται με την ολιστική παιδεία, την αγωγή και κουλτούρα. Το μπορούμε και εμείς. Αρκεί να μη φθάνουμε πάντα στα άκρα. Στη διχοστοασία. «Το δικό μου και όχι το δικό σου». Στον αυτοκαταστροφικό ανταγωνισμό και το μίσος.

Οφείλουμε να αναπτύξουμε το αίσθημα που ονομάζουμε, **πραότητα, ηπιότητα, αφοσίωση, δέσιμο, στοργή, συμπάθεια, πόθο, έρωτα, φιλία και τελικά αγάπη**. Αλλά ως **ανθρώπινη αρετή**. Γνωρίζουμε όλα σχεδόν που έχουμε ανάγκη να γνωρίζουμε. Φθάσαμε στο φεγγάρι. Φτιάξαμε βόμβες που καταστρέφουν τον Πλανήτη μας, όχι μία αλλά πολλές φορές. Επικοινωνούμε άμεσα με όλους τους κατοίκους της Γης. Ξέρουμε ακόμη το πως δημιουργήθηκε η ζωή και επεμβαίνουμε ακόμη σε αυτή. Αλλά δεν έχουμε ασχοληθεί, δεν γνωρίζουμε ούτε την αξία της, ούτε την ουσία της και **το χειρότερο δεν πιστεύουμε καν στην ανθρώπινη αγάπη ούτε στη δύναμή της για επίτευξη κοινωνικής συνοχής**. Γι' αυτό **δεν την έχουμε εντάξει στις αρετές μας!** Η **αγάπη** συνιστά την ύπατη δύναμη συνοχής της ζωής μας και έχει

ταυτισθεί, ορθότατα, με το Θεό. **Ως ολότητα είναι ασύλληπτη από τον ανθρώπινο νου, αλλά η ψυχή, όταν την απαντήσει, την αναγνωρίζει αμέσως και πλημμυρίζει από ολβιότητα.**

Ευτυχώς, είμαστε τυχεροί, ως Έλληνες, γιατί η γλώσσα μας είναι τόσο πλούσια, ώστε καθίσταται ευκολότερη η απόδοση μεγάλου φάσματος αποχρώσεων της ζωής μας! Η σημερινή δημοκρατική κοινωνία έχει **χαοτικό** χαρακτήρα. Παρά τα συστήματα που έχουν θεσμοθετηθεί για την εύρυθμη λειτουργία της, κατά βάση, πρυτανεύει το **ατομικό συμφέρον** έναντι του γενικού. Σε ένα **χαοτικό σύστημα, όλα συνδέονται με όλα μέσω αρνητικής και θετικής ανάδρασης!** Ένα γεγονός ελάχιστης σημασίας ασκεί επιρροή!

Η **υγιής κοινωνία** είναι ένας **ανοιχτός οριακός κύκλος**, που κρατιέται σε συνοχή από ήπιες αρετές: Την κοινή **εμπιστοσύνη**, τον **σεβασμό** και το συναίσθημα του **συνανήκειν**. Προσέτι ασήμαντα χαρακτηριστικά παίζουν βασικότατο ρόλο: φιλοφρονήσεις, εξυπηρετήσεις, φροντίδα, ένα χαμόγελο, ένας χαιρετισμός στον δρόμο. Αυτά τα απλά χαρακτηριστικά που θεωρούνται επουσιώδη είναι **σημαντικότερα!** Ονομάζονται «**φατικός λόγος**» (Μαλινόβσκι) ή «**φατική επικοινωνία**». Συμβάλλουν **τα μέγιστα στη συνοχή της κοινωνίας!** Τότε αναδύεται η **θετική σύνθετη επίδραση**.

Σύνθετη επίδραση είναι εκείνη που ασκεί ο καθένας μας για καλό ή κακό, ανάλογα τι είμαστε. Η στάση και η υπόστασή μας ασκούν ευεργετική ή επιβλαβή επιρροή και τελικά διαμορφώνουν τη γενική ατμόσφαιρα, που αναπνέουμε όλοι μας. Φυσικά η προσωπική μας δύναμη δεν μπορεί να είναι προβλέψιμη. Το βέβαιο είναι ότι αποπνέουμε **θετική επίδραση**, όταν **συντρέχουν αρμονικά** η προσέγγιση της **αλήθειας**, η αγνότητα του **κάλλους** και η επιδίωξη του **ευρύτερου αγαθού**. Η **αλήθεια** προσεγγίζεται καλύτερα με ειλικρινή **δημιουργικό διάλογο** με το διπλανό μας. Ο κατάλληλος χρόνος αλλά και ο τρόπος έκφρασης συμβάλλουν **τα μέγιστα στην ευμένεια** και το **γενικό αγαθό υπερτερεί** πάντα του ατομικού. Ένα αγνό **χαμόγελο** ή μια καλή κουβέντα μάς ανεβάζουν ψυχολογικά, και προπαντός **δημιουργικά**. Τότε το **σύστημα κρατιέται ανοιχτό** και **αυτοοργανώνεται**. Τότε αναδύονται το **γνήσιο ενδιαφέρον** και η **καλή πίστη**.

Η **θετική επίδρασή** μας προαπαιτεί, οπωσδήποτε, **ταπεινοφροσύνη**. Είναι μια **ταπεινή ισχύς**, αλλά όταν συμπέσει με την ευμένεια του αληθινού γενικού καλού, καθίσταται απόλυτα **καθοριστική!** Συνιστά την ουσιαστική «**δύναμη της αδυναμίας**». Η ζωή της ανθρωπότητας είναι γεμάτη από **ατομικά παραδείγματα**, που οδήγησαν σε βασικές αλλαγές στη ζωή λαών. Τότε **ακμάζει η ζωή!** Όχι με πνεύμα της άγονης αντιπαράθεσης, που απαιτεί βία ενάντια στη βία, αλλά με το πνεύμα της **δημιουργικότητας** στις κατάλληλες συνθήκες της στιγμής. Η **δημιουργική ανταπόκριση** είναι **πάντοτε η καλύτερη λύση**, γιατί είναι η **πιο αληθινή ευγενική και ήρεμη αντιμετώπιση της βαρβαρότητας**.

Ίσως να μη μάθουμε ποτέ εάν και πότε η επιρροή μας θα έχει κάποιο αποτέλεσμα! Αρκεί να ενεργούμε με βάση την **αλήθεια**, την **ευαισθησία** και **γνώμονα το γενικό καλό**. Τότε νιώθουμε μια **πλήρωση, γιατί** εκτελούμε το καθήκον μας! Καμία αλλαγή, βέβαια, δεν γίνεται από ένα μόνον άτομο, όση ισχύ και εάν κατέχει, αλλά από την **ανάδραση της αλλαγής** μέσα σε ένα κρίσιμο μέγεθος του λαού. Ένα **μικροσκοπικό έργο** μπορεί να γίνει η αφορμή ενός **θαυμάσιου έργου**, που δεν μπορεί να πετύχει κανένα **ανδραγάθημα**.

Η **κοινωνική συνείδηση** (νοοτροπία) είναι ένα **ανοικτό σύστημα**. Σχηματίζεται από τη γλώσσα, τις κοινωνικές σχέσεις μας, και όλες τις καθημερινές αλληλοεπιδράσεις μας. Επηρεάζουμε με τη στάση μας, τα λόγια μας και τις πράξεις μας τα παιδιά μας, την οικογένειά μας, τους φίλους μας... Δεν υπάρχει συγκεκριμένη **στρατηγική** προσανατολισμού της ανθρώπινης φύσεως. Στο μαζικό χαρακτήρα της κοινωνίας μας κάθε μικρή ομάδα ανθρώπων,

ακόμη και ένα απλό άτομο μπορεί να ασκήσει βαθιά και σύνθετη δημιουργική επίδραση. **Ο καθένας μας το μπορεί!!**

Αυτό εξαρτάται σε πολύ μεγάλο βαθμό **από εμάς τους ίδιους**. Από την προετοιμασία μας για να αντιμετωπίσουμε τις δυσκολίες που θα συναντήσουμε, οπωσδήποτε, στη ζωή μας. Η πιο αποδοτική και δημιουργική προετοιμασία γίνεται με την **ολιστική παιδεία**, που αποβλέπει στην καλλιέργεια ενός πλήρους **ολογράμματος αρετών**. «Η Παιδεία πάντα τα αγαθά φέρει»! (Σωκράτης).

Η Δημοκρατία απαιτεί **κοινωνική συναίνεση**, που είναι εφικτή μόνον μέσα στα όρια της **χρυσής τομής**. Εξαρτάται από εμάς το εάν θα κατορθώσουμε να αποκτήσουμε την αρετή της μεσότητας και να βαδίσουμε με αυτόν τον **χρυσό κανόνα**. Τότε θα γίνουμε **καλύτεροι πολίτες** και θα δημιουργήσουμε πιο **ωραίες οικογένειες** και **Πατρίδα** που θα είναι **σεβαστή από όλους**.

Ο **ωραίος Λαός μας**, δυστυχώς, έχει ως πιο σοβαρό εχθρό, τη χρόνια καρκινογόνο **διχόνοια**, η οποία τροφοδοτεί την ανάπτυξη **κλειστών οριακών κύκλων**. Οφείλουμε να έχουμε, ως πρώτιστο πρόταγμα **τη χρυσή τομή**. Με απλά λόγια **είμαστε υποχρεωμένοι να συμφιλιοθούμε μέσα στις αντιθέσεις μας**. Να μάθουμε: Να θεωρούμε το διπλανό μας, ως **ισότιμο συνεργάτη**. Στο διάλογο να δεχόμαστε το μερτικό της **ευθύνης μας**. Ορθότατα καταργήθηκαν οι αυθεντίες, αλλά οφείλουμε **να μη θεωρούμε τον εαυτό μας ως αυθεντία**. Αυτό **σημαίνει ταπεινοφροσύνη**. Δύσκολο!

Δεν έχουμε δυστυχώς **άλλη επιλογή**. Οφείλουμε να **συνεννοηθούμε και να ενώσουμε τις δυνάμεις μας**. **Να αποκτήσουμε δύναμη πειθούς και όχι οργή επιβολής**.

Δημήτρης Κ. Μπάκας

26 Σεπ. 2025